

BOA'S IN DE KLAS

Met een groeiend tekort aan nieuwe docenten en door overbelasting van docenten is het logisch dat schoolleiders wel oren hebben naar assisterende functies. Maar van een systematisch beleid voor het aantrekken en inzetten van begeleidende onderwijsassistenten is op de meeste scholen nog geen sprake.

BOA'S OP HET JACOBUSCOLLEGE IN ENSCHEDE

Samen met enkele andere partners doet KPC Groep middels het project 'School 2000' momenteel ervaring op met het structureel inzetten van onderwijsassistenten op het Jacobus College in Enschede. Het project wil de werkdruk van de docenten verlagen en effectiever omgaan met het personeelsbudget. Tegelijkertijd wil de school door meer leerlinggestuurd onderwijs het zelfstandig leren van leerlingen bevorderen. Het project is gestart in augustus 2000 en duurt drie jaar. "Voor uitgebreide rapportages en evaluaties is het zeker nog te vroeg", zegt Marlous Amse van KPC Groep. Zij verzorgt scholing voor onderwijsassistenten en begeleidt ook andere scholen die assistenten in dienst willen nemen. "Toch is het voor andere scholen zeker interessant om over onze schouders mee te kijken op welke manier de functie van onderwijsassistent zich daar ontwikkelt", vindt projectleider Sijbe Homminga van het Jacobus College.

Aantrekkingskracht

Onderwijsassistenten zijn in het voortgezet onderwijs van oudsher vooral bekend als toa's: technische assistenten voor de exacte vakken. Op het Jacobus College in Enschede spreken ze over boa's: begeleidende onderwijsassistenten. Waar haal je ze vandaan en zijn ze moeilijk te vinden? Marlous Amse: "In de praktijk blijkt het veel gemakkelijker te zijn om boa's te werven, te selecteren en te plaatsen dan menig een denkt. Ondanks alles is en blijft werken in het onderwijs bij velen populair. De mogelijkheden om parttime te werken, de vakanties, maar vooral het werken met jonge mensen spreekt velen aan. De instroom van boa's is heel verschillend. Zo zijn er mensen met een heel andere mbo- of hbo-opleiding – bijvoorbeeld de verpleging - die graag met jongeren willen werken. Verder moet je ook denken aan mensen die een onderwijsbevoegdheid hebben, maar die (nog) niet de verantwoordelijkheid voor het onderwijs in al zijn facetten willen hebben of mensen met bevoegdheden uit het buitenland die hier (nog) niet erkend worden."

Illustratief hiervoor is een advertentie, deze maand in een plaatselijk krant, die zo'n 50 reacties opleverde. "Alleen al vanwege het grote enthousiasme in deze reacties is het een plezier om die brieven te lezen. De kwaliteit van de reflectanten is daarnaast ook verheugend hoog", vindt projectleider Homminga die het aantal herinstromers met een pabo-opleiding opvallend vindt.

Eerst de leerling, dan de leerstof

Eenmaal binnen, ontpoppen boa's zich vaak tot echte leerlingbegeleiders. Ze blijken over het algemeen meer leerling- dan leerstofgericht. Het mes snijdt dan al meteen aan twee kanten, vindt Marlous Amse: "Leerlingen hebben immers grote behoefte aan begeleiding en boa's hebben er tijd voor. Soms is de contacttijd zover teruggedrongen dat docenten steen en been klagen over de hoge werkdruk waardoor er geen tijd over blijft om een relatie met leerlingen op te bouwen. Als een boa een deel van het werk

zou overnemen, kan ook de docent een bijdrage aan de begeleiding van leerlingen geven."

Kenmerkend voor boa's is dat ze zich collegiaal en open communicatief opstellen. Ze discussiëren openlijk over problemen die ze in hun werk ervaren. De inbreng van andere disciplines kan zeker verfrissend en inspirerend werken, vinden onderwijsassistenten zelf. Zou dat misschien komen omdat tradities voor hen nog niet bestaan en ze nog geen gezamenlijk verleden hebben zoals veel docenten?

Zinvol werk

Doorgaans weet een schoolleider heel wat nuttig werk voor boa's te bedenken. Zoals allerlei soorten van surveillance: van studiehuis tot kapstokken, van toetsen tot surveilleren bij examens. Of het reserveren van een bus voor een excursie, het maken van boekjes voor een ouderavond, notuleren van een rapportvergadering, administratie van het boekenfonds, het opstellen van een advertentie voor het werven van een nieuwe collega. Ongetwijfeld allemaal nuttige en noodzakelijke karweitjes, maar of je daarvoor nu een onderwijsassistent in huis moet nemen?

Sijbe Homminga: "De boa's op het Jacobus College worden op twee manieren ingezet. Daar liggen ook twee functie-omschrijvingen met bijbehorende salarisschalen aan ten grondslag. We hebben boa's die surveillerende taken van docenten overnemen. Dat gebeurt hoofdzakelijk in de bovenbouw: in de stilte-studieruimte en in de ruimte met ICT-faciliteiten. In de onderbouw werken boa's met klassen. Zij begeleiden daar leerlingen bij projecten die door leraren gemaakt zijn en die stof uit het jaarcurriculum bevatten. Deze projecten vergen van de boa geen vakinhoudelijke begeleiding, maar procesbegeleiding. Deze boa's zitten veel dichterbij het primaire proces. Alle boa's worden betrokken in het nakijken van eenvoudige toetsen, materiaal samenstellen, klaarzetten en helpen opruimen, werk van leerlingen controleren en werkstukken nakijken volgens vooraf vastgestelde criteria. Of surveilleren in een klas die opgaven zit te maken, terwijl de docent op Internet een geschikte opdracht zoekt voor het volgende uur." Genoeg werk dus om een boa zinvol te laten participeren in een deel van het onderwijs. De docent kan dan de verantwoordelijkheid houden voor het totale proces in de leerlingengroep en routinewerk naar de boa verwijzen.

Bedreigend?

Met al die overbelasting voor ogen zou je haast zeggen: ideaal, zo'n boa. Maar niet zelden laat de praktijk een ander beeld zien. "Ongeacht de inhoud van de taak zijn scholen nu eenmaal gewend voor elke taak een docent in te zetten. Docenten zijn dan ook veelal gewend om alles zelf te doen. Het overdragen van werk is daarom vaak out of order: niet efficiënt en bovendien heb je dan geen zicht meer op de kwaliteit ervan. Opmerkingen als: 'Ik kan het zelf allemaal veel sneller', passen in dit plaatje", zegt Zijbe Homminga. "De vraag is niet of je de dingen goed doet maar of je de goede dingen doet. Want als de leraar voldoende wil toekomen aan zijn professionele taak in het primaire proces zal hij zich moeten bezinnen op taken die hij kan overdragen." Toch zou er op de achtergrond nog wel eens wat meer kunnen meespelen, zoals bijvoorbeeld de angst om 'leuk' werk en uren kwijt te raken. Amse: "Als je een deel van je werk – bijvoorbeeld de begeleiding tijdens de studie-uren – in vertrouwen delegeert aan een boa, komt het accent in je lessen meer op instructie te liggen. Niet iedere docent vindt dat plezierig. Het effect daarvan kan zijn dat de werkdruk eerder toe- dan afneemt. Daarnaast willen docenten die van hun vak houden uiteraard graag een lessentabel met zoveel mogelijk uren. Een nastrevenswaardig doel, waar niets mis mee is. Verlaging van de werkdruk zoeken zij dan eerder in het werken met kleine groepen. Maar mede hierdoor én vanwege het lerarentekort blijft de traditionele structuur op school gehandhaafd en de deur voor boa's vaak gesloten."

Verrijkend

Dat begeleidende boa's geen bedreiging, maar juist een verrijking kunnen zijn voor het werk van docenten, zouden de eerder genoemde toa's kunnen beamen. Los van het feit dat het soort werk dat zij doen (zoals reageerbuisjes vullen, voorraad onderhouden, opstellingen in elkaar zetten) gemakkelijk overdraagbaar is, ligt het succes ervan evenwel ergens anders. Toa's hebben immers een vaste werkplek en zijn daar altijd bereikbaar voor de docenten. Omdat ze regelmatig onderling werkoverleg hebben en de rollen helder zijn, is hun positie ook duidelijk. Dat toa's ook vaak eenvoudige proefwerken nakijken, surveilleren als de docent er niet is, leerlingen in het studiehuis verder helpen met proeven, verslagen schrijven van sectiebijeenkomsten, het lokaal opruimen en het bord uitvegen, dát weten alleen docenten die ooit met een toa gezegend waren. Over welke vaardigheden en kennis zouden boa's moeten beschikken? Projectleider Sijbe Homminga: "Boa's moeten in ieder geval goed kunnen omgaan met leerlingen en kennis hebben van klassenmanagement. Zij moeten consequent en respectvol handelen naar leerlingen, overwicht en gezag uitstralen. Bovendien moet de essentie van zelfstandig leren voor hen duidelijk zijn. Op het Jacobus College geldt: zelfstandig leren is BBL (eerst het boek, dan de buurman/vrouw, pas daarna de leraar). Boa's die projecten uitvoeren moeten daarnaast nog beschikken over pedagogische en didactische vaardigheden."

Werkdrukverlichting

Bij boa's blijkt het meer te gaan om vaardigheid in het omgaan met leerlingen dan vakkennis. Daarom zouden boa's geplaatst kunnen worden in teams die de zorg voor een bepaalde groep leerlingen hebben. Dat sluit bovendien goed aan op de ontwikkelingen om kernteams of zelfsturende teams te formeren; iets waarmee veel scholen momenteel bezig zijn. Ook het Jacobus College is daarmee begonnen. Welke posities nemen zij daar momenteel in? Sijbe Homminga: "Aanvankelijk voelden de boa's zich geïsoleerd binnen de school. Gaandeweg is de samenwerking met de docenten echter beter geworden. Met name de boa's die werken met projecten worden zo langzamerhand gezien als collega's. Als leden van het kernteam onderbouw nemen zij deel aan studiedagen, kernteam- en rapportvergaderingen. Daardoor groeit hun invloed en zijn ze bezig zich een eigen positie te verwerven."

En hoe zit het met de verlaging van de werkdruk? Volgens Homminga is er wel sprake van werkdrukverlichting, maar wordt deze nog onvoldoende zichtbaar en voelbaar. "Veel docenten hebben de indruk dat het ontwikkelen van projecten alleen maar meer tijd kost. Daarom richten we de aandacht nu vooral op het ontwikkelen van materiaal dat tot het gewone curriculum behoort of materiaal met toepassingsopdrachten. Opdrachten die vergelijkbaar zijn met de praktische opdrachten in de tweede fase. Op deze manier kan de docent werkelijk merken dat het tijdswinst oplevert, omdat een gedeelte van de stof in projecten gebeurt of dat in projecten toepassingen worden geoefend waar een docent anders niet aan toekomt."

Werkrelatie

Het opbouwen van een goede relatie met boa's kost tijd en energie. Maar dat is de investering dan ook dubbel en dwars waard. Boa's kunnen zeker een plaats in het voortgezet onderwijs krijgen, op voorwaarde dat er heel bewust met hun positie wordt omgegaan. Marlous Amse: "Wanneer de schoolleiding kiest voor boa's, is het van belang dat docenten deze keuze onderschrijven. De schoolleiding kan hun komst voorbereiden door docenten te vragen of zij een assistent willen hebben en zo ja voor welke taken. Waar de boa's vervolgens ook een plaats krijgen: zorg dat ze ergens bijhoren! Geef hen een werkrelatie met een groep docenten, begeleiding, scholing en

een overlegstructuur waar ze in passen. Zorg dat de schoolleiding zich niet alleen bekommert over de rol van de onderwijsassistent, maar vooral ook over de relatie die de onderwijsassistent met de docenten heeft."

KPC Groep begeleidt scholen die boa's in dienst (willen) nemen en verzorgt scholing voor boa's. Voor meer informatie: Marlous Amse (m.amse@kpcgroep.nl) of Koos de Doelder (k.dedoelder@kpcgroep.nl). Voor functiebeschrijvingen en competentieontwikkeling van boa's kunt u contact opnemen met Rien Rijken (r.rijken@kpcgroep.nl) voor. Voorbeelden van projecten zijn te vinden op : www.jacobus.nl.